

Δημήτρης Τσαλουμάς

Ο Ζωγράφος
και συγγραφέας
Γιώργος Μιχελακάκης

Ο Κόσμος δημοσιεύει σε συνέχειες, το βιβλίο του Γιώργου Μιχελακάκη: «Η Ελπίδα σε Κρίση, Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης» που εξετάζει τη διαδρομή των Ελλήνων μεταναστών της Αυστραλίας, στην τέχνη, κατά την περίοδο από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι της ημέρες μας. Το βιβλίο κυκλοφόρησε το 2017 από τις εκδόσεις ΕΟΘΙΝΟΝ. Όποιος επιθυμεί να παραγγείλει το βιβλίο μπορεί να επικοινωνήσει με τον συγγραφέα στα EMAIL gmichelpaint@gmail.com ή eothinon@gmail.com. Για σχόλια και παρατηρήσεις μπορείτε να στείλετε email στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις gmichelpaint@gmail.com ή kosmos@kosmos.com.au ή επιστολή στην διεύθυνση Kosmos Newspaper, 654 New Canterbury Road, Hurlstone Park NSW 2193.

Ο Τσαλουμάς διαχωρίζει την ύπαρξή του από τον πολύ κόσμο, την συνδέει με τους ξεχωριστούς ποιητές, αυτούς που κατά Έλιοτ, μπορούν δια της ποιητικής διαίσθησης να δουν όλη την ύπαρξη αποστασιοποιημένοι από τα καθημερινά.

Μέρος 9ο

Σε μια επόμενη ποιητική συλλογή με τίτλο το Λιμάνι, στο ομώνυμο ποίημα, ο ποιητής αρχίζει πάλι με την έκφραση απογοήτευσης και παράπνου, διότι θεωρεί πως «έφτασε αργά», καθυστερημένα στο σημείο που θα αναχωρούσε για το μέλλον.

Έφτασα αργά μια καλοκαιρινή εσπέρα. Από τις ράχες των πέρα βουνών ξέκρινα το λιμάνι και το καράβι, είδα τα τζάμια των σπιτιών να φλέγονται στο λιοβασίλεμα κι ανάσανα, γιατί ο δρόμος ήταν μακρύς, η μοναξιά μεγάλη.

Ο Τσαλουμάς δημιουργεί ένα ποίημα με οκτώ στροφές που τις χωρίζει στη μέση με ένα δύστυχο. Στις πρώτες τέσσερις στροφές, περιγράφει με τη μαεστρία που τον χαρακτηρίζει τον οδοιπόρο της ζωής, που προσβλέπει μέσα από τα σύμβολα: «το λιμάνι» και «το καράβι», στο περίφημο «ταξίδι».

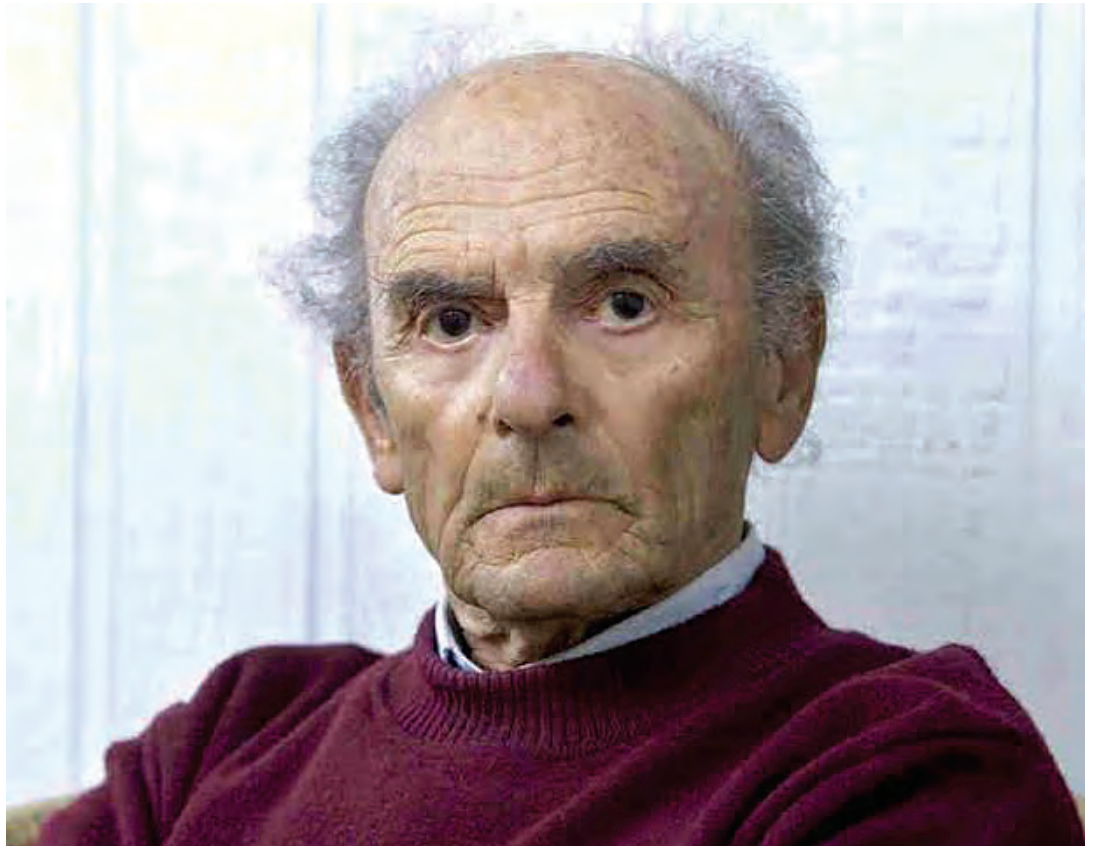
Ο Τσαλουμάς όταν γράφει αυτό το σπουδαίο ποίημα, είναι ήδη 76 ετών. Να θυμίσουμε ότι πρωτοδημοσιεύει ποιήματά του το 1974, σε μια προχωρημένη ηλικία. Έτσι εξηγείται αυτή η πρώτη φράση του ποιήματος που πρέπει να ακουστεί στ' αυτιά μας ως παράπνο, ίσως και με ένα αδιόρατο τόνο απελπισίας. Ο Τσαλουμάς αρχίζει το ταξίδι αργά. Το είδαμε αυτό το συναίσθημα να βγαίνει στο ποίημα Πόρτα της προηγούμενης συλλογής. Αυτή η αργοπορία, ίσως δεν επιτρέπει στον ταξιδευτή εύκολες ηδονές και ικανοποιήσεις. Ο οδοιπόρος το έχει πει επανειλημμένα και σε άλλα του ποιήματα, έκανε λυτό βίο, δεν ζήτησε πολλά πράγματα από την ζωή, έτσι και τώρα, στην εξέλιξη του ταξιδιού και του ποιήματος, φτάνει «με βήμα δύσκολο» σ' ένα χάνι, όπου δεν αναζητά τίποτα περισσότερο από ένα πιάτο φαΐ, «και θαλπωρή μιας αχυροστρωσιάς». Αλλά και πάλι στο χάνι αυτό, ο οδοιπόρος δεν βρίσκει τίποτα, παρά μόνο και πάλι, τη μοναξιά. Έτσι γέρος και ξεκομμένος αρχίζει να ονειρεύεται:

Μα στο χρυσόχλωμο φως του πυρσού βρέθηκα μόνος να περιμένω να αναλογίζομαι τους μπαξέδες στους ουρανούς και τι ωραία που θα' τανε στους χλοερους εκείνους τόπους της ατέλειωτης άνοιξης

με δίχως γερατιά και το φόβο της πείνας, με δίχως μοναξιά.

Ο ποιητής πλάθει με τη φαντασία του, την παραδοσιακή εικόνα που ο κάθε απόστρατος της ζωής χριστιανός θα μπορούσε να κάνει. Και ξαφνικά, με ένα δίστιχο που αποτελεί και τη ζώνη του ποιήματος που το χωρίζει ακριβώς στη μέση, σταματάει την αναζήτηση και ονειροπόληση και βάζει τον οδοιπόρο να λέει με ζωηρή και επιτακτική φωνή:

Μα δεν έχει λοιπόν κανέναν εδώ να περετίσει έναν πελάτη νυχτωμένο; Ο ποιητής εδώ απαιτεί τα δικαιώματά του, ζητάει να του αποδοθούν αυτά, που ένας έσχατος οδοιπόρος δικαιούται από τη ζωή. Αλλά πρέπει να σημειώσουμε εδώ, πως δεν πρόκειται για έναν συννησιμένο «πελάτη».

Αυτός δεν πληρώνει με χρήματα, αλλά με ποιήματα. Όμως αυτό είναι το δράμα εκείνων των ανθρώπων που δεν έχουν χρήματα να πληρώσουν, αλλά μόνο ποιήματα μέσα σε μια κοινωνία που δέχεται σαν ανταλλακτική αξία μόνο το χρήμα.

Το ταξίδι λοιπόν για τον οδοιπόρο της ζωής που δεν αρκείται στις καθιερωμένες ζωώδεις πράξεις επιβίωσης, αποβαίνει προβληματικό. Έτσι το υπόλοιπο μισό ποίημα με τις τελευταίες τέσσερις στροφές, κυριαρχείται από απανωτές αποκαρδιωτικές και διαφωτιστικές αρνήσεις.

Κάποιος –γέννημα της φαντασίας του οδοιπόρου (ο άλλος εαυτός του ποιητή)– θα του πει: «Φίλε μου... σ' αυτό το μέρος / δεν έχει ψυχή Δεν έχει πόλη εδώ». «Η δική μας αλήθεια /...ριζώνει σε φαντασίες αλλότριες. / Εμείς δεν ξέρουμε να ονειρευτούμε». Και παρακάτω, «Το καράβι δεν παίρνει επιβάτες /...ούτε και κουβαλά εμπορεύματα / Αυτή δεν είναι πολιτεία για ζωντανούς».

Ξεδιπλώνεται λοιπόν διαφωτιστικά όλη η διαφορά που ξεχωρίζει τον ποιητή από τους άλλους, και ο οποίος δεν έχει να πληρώσει με χρήμα, αλλά με ένα είδος το οποίο δεν έχει ανταλλακτική αξία.

Ο ποιητής φαίνεται να απέχει από την εκτίμηση του ταξιδιού που κάνει ο Καβάφης για τη ζωή. Για τον Τσαλουμά, το ταξίδι δεν μπορεί να αποδώσει χαρές, παρά μόνο πίκρες, εφ' όσον παραμένει ταξίδι χωρίς προορισμό χωρίς την επίγνωση ότι φτάσαμε επιτέλους σε μια Ιθάκη. Παρ' όλα αυτά απ' ό,τι βλέπουμε, τελειώνει το ποίημα με εμπιστοσύνη στη δική του ποιητική πίστη, στη ζωή του ποιητή. Όλα τα άλλα μέσα σ' αυτή την πόλη δεν είναι για ζωντανούς.

Αλλά τώρα, ήρθε η ώρα να αντιπαραβάλουμε το πώς χρησιμοποιεί ο Τσαλουμάς τον πληθυντικό της προσωπικής αντωνυμίας «μας», με το πώς την χρησιμοποιεί η Αντιγόνη Κεφαλά. Η «δική μας αλήθεια» λέει ο Τσαλουμάς, και εννοεί εδώ την αλήθεια του ποιητή και όχι του κοινού ανθρώπου, ριζώνει σε φαντασίες αλλότριες. Τα όνειρα και η

φαντασία του ποιητή, δεν μοιάζουν με αυτά του κοινού ανθρώπου. Ο Τσαλουμάς διαχωρίζει την ύπαρξή του από τον πολύ κόσμο, την συνδέει με τους ξεχωριστούς ποιητές, αυτούς που κατά Έλιοτ, μπορούν δια της ποιητικής διαίσθησης να δουν όλη την ύπαρξη αποστασιοποιημένοι από τα καθημερινά.

Αντίθετα στην Κεφαλά δεν υπάρχει τέτοιος διαχωρισμός. Η ποιήτρια χρησιμοποιεί το «μας» κυριολεκτικά, συγκαταλέγοντας τον εαυτό της στη μεταναστευτική ομάδα μέρος της οποίας νοιώθει ότι είναι. Άλλωστε όλη η ποίηση της Κεφαλά εκφράζει την αποξένωση, τη μοναξιά την απουσία που νοιώθει ο κάθε μετανάστης (άνδρας ή γυναίκα), όχι αποκλειστικά την ιδιαίτερη μοναξιά που νιώθει ο ποιητής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της διαφοράς, στο πως δηλαδή χρησιμοποιούν αυτοί οι δυο ποιητές μας, τον πληθυντικό της προσωπικής αντωνυμίας «μας», είναι το ποίημα με τον τίτλο Τ' Αηδόνι του Τσαλουμά που έπεται του Λιμανιού. Ο ποιητής στο Αηδόνι, με την αναπαραστατική μαεστρία που τον διακρίνει, μας ζωγραφίζει έναν πίνακα όπου απεικονίζεται η πλατεία μιας κατεστραμμένης, βομβαρδισμένης ίσως, πόλης.

Χτες βράδυ, στη μπαζωμένη μας πλατεία, στις δώδεκα ακριβώς, ακούστηκε ένα αηδόνι. Και πανικόβλητος ο κόσμος βγαίνει στα ρημαγμένα παράθυρα και σκύβει πάνω απ' τους φανοστάτες που γέρνουν παράφορα στα χείλη των κρατήρων, απορημένοι

και χολιασμένοι που τέτοιο πουλί, βρήκε την ώρα να κάνει επίσκεψη πάνω στη συμφορά τους, με δίχως δέντρο μήτε καμπαναριό να του στηρίξει το τρελό τραγούδι.

Το ποίημα αυτό αποτελείται από τρεις στροφές. Παραθέσαμε ήδη την πρώτη και θα παραθέσουμε και τη δεύτερη. Γιατί η τρίτη στροφή είναι άνευ σημασίας, δεν έχει να προσθέσει τίποτα στην ιστορία, παρά μόνο να δημιουργήσει μια άνευρη ρυθμική κατάληξη.